

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертацията на Ина Йорданова Трифонова на тема „Архитектурни принципи в концептуалния моден дизайн и дрехата като художествен обект от края на ХХ и началото на ХХІ век“ за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 8.2. Изобразително изкуство и научно направление 05.08.04. Изкуствознание и изобразително изкуство

Рецензент и член на научното жури: проф. д.н. Любомир Стойков

Връзката и взаимното влияние между модата и другите изкуства е важна не само, защото категорично откроява същността на модния дизайн като естетически феномен. Тя е значима най-вече поради обстоятелството, че самата природа на модата предполага инфилтриране и интерпретиране на принципи, похвати и техники от другите изкуства. В този смисъл анализирането на прилагането на архитектурните принципи в концептуалния моден дизайн е предпоставка за още по-надеждното проникване в структурата на модата. Изследването на Ина Трифонова е сериозно, актуално и ценно, защото е посветено на такива централни въпроси като – как архитектурата обогатява модата, къде е родството между тези две толкова значими сфери, по какъв начин архитектурните средства, техники, технологии и композиции действат на модния „терен“. Съвсем заслужени са адмирациите за избора на темата - както към докторанта – Ина Трифонова, така и към нейния научен ръководител - проф. д-р арх. Милена Николова.

Целта на дисертацията е формулирана коректно и прецизно – да бъдат изследвани композиционните и концептуални практики, които са в

единство между модата и архитектурата, взаимното влияние и обогатяване на двете дисциплини в периода от края на XX-и и началото на XXI век. Ясно са посочени и водещите задачи на това мащабно и задълбочено изследване: компетентно да се анализира философската концептуална структура на деконструктивизма и неговата специфична изява в модния дизайн и архитектурата; надеждно да се характеризират факторите, които оказват най-голямо влияние върху композиционното формоизграждане и философията на формообразуването в архитектурата и модата; професионално да се дефинират архитектурните принципи, прилагани в модната композиция, благодарение на които модният обект придобива и архитектурен „характер“; отчетливо да се формулират естетическите явления, преминали от културния масив на концептуалното изкуство в модата и допринасящи за концептуализиране на дрехата като художествен обект и др.

За **обект на дисертацията** авторката е посочила архитектурните и модни обекти, както и конкретни колекции от обекти на архитектурната мода, а за **предмет** – единните за архитектурата и модата принципи, приложени в композицията, конструкцията и концепцията на модните обекти, редом със самия процес на концептуализиране на дрехата като художествен обект в периода от края на XX-и и началото на XXI век. Адмиравам и намирам за напълно адекватни приложените методи на изследване, респ. анализ и синтез, сравнителен анализ, както и логично използвания системно-структурен подход с което докторантът цели да сравни, съпостави и намери паралели между архитектурните и модните обекти, както и да систематизира специфичните характеристики на модата като синтетично изкуство и изкуство от нов тип (в случая става дума за т.нар. архитектурна мода), както и да осмисли и структурира самото концептуализиране на дрехата като художествен обект.

Дисертационният труд на Ина Трифонова има ясна и прецизна структура, която съдържа увод, четири глави, заключение, две приложения, библиография и илюстрации в общ обем от 297 компютърно форматиращи страници (обособената илюстративна част включва 569 изображения).

В **първата глава** авторката по един много интелигентен и вещ начин разглежда корените и предисторията на архитектурната мода, като фокусът на нейния изследователски интерес отдава дължимото на влиянието на „spase age” стила и футуризма върху новия интердисциплинарен подход в модата и използването на нови технологии и материали; способността на модата да формира среда и новата идея за микропространство; мисията на деконструктивизма като проводник на архитектурната мода; същината на възгледите на Дериде в контекста на дисертационната тема; особеностите на деконструктивизма в архитектурата и контурите на деконструктивисткото течение в модата. Още тук проличават такива положителни качества на докторанта, като стремеж към последователност и изчерпателност, умение да се систематизират и интерпретират съществуващите вече теоретични възгледи и способност убедително да се структурират теми, проблеми и значими изследователски аспекти. Презумцията, че модата е в състояние да формира среда и – по-генерално – нова идея за микропространството, е причина съвсем логично методологията да „стъпи” на идеите и практиките на Готфрид Земпер, Адолф Лос, архитектурното студио Архиграф, Бранди Куин, Жак Дериде, Бернард Чуми, Питер Айзман, Франк Гери, Кристобал Баленсиага, Пако Рабан, Пиер Карден, Исей Мияке, Косуке Тцумура, Бетси Джонсън, Йоли Тенг и редица още други.

Висок професионализъм и конкретика авторката демонстрира и във **втора глава** – „**Концептуализиране на дрехата като художествен обект**”. Умело и качествено Ина Трифонова очертава общата характеристика на концептуалното изкуство; фиксира и аргументира модата като изкуство в

XXI век; представя същността, ролята и значението на концептуалистите в архитектурната мода. Докторантът показва добро познаване на практиките и теоретичните възгледи на творци, мислители и анализатори като Урсула Мийър, Грегори Баткок, Питър Осбърн, Сол Ле Уит (Sol LeWitt), Климънт Грийсбърг, Франк Стела, Доналд Джъд, Робърт Морис, Люси Липард, Мишел Оукли Смит, Алисън Къблър, Ванеса Бийкрофт, Мартин Маржиела, Хюсеин Чалаян, Виктор и Ролф, Уолтър Ван Биерендок и др. Докторантът демонстрира широка и респектираща аргументация, включваща казуси от практиката на Елза Скиапарели и отношенията ѝ с Кокто, Дали и Джакомети, до творческата колаборация между Стела Маккартни и Джеф Кунс.

Добър пример за интерпретативните способности на авторката откриваме в начина, по който тя тълкува творчеството на Хюсеин Чалаян: „Хюсеин Чалаян се докосва до тялото като начин на изследване, проучвайки неговите физически и метафорични отношения със света около него. Дрехите на Чалаян са футуристични в тяхната способност да използват тялото като обект за експресия на формата и експеримента, трансформирайки го в машина за медитация върху модата, дизайна, физическото съществуване и върху вид неосезаемост, която модата рядко адресира. Концептуалните и теоретични инспирации, които стоят зад неговите дрехи, всяка от които е негодна, ако не е тялото, често се превръща в традиционен поглед върху сексуалността, еротичността, възплъщението и пропорциите.“ (стр.103). В случая искам да подчертая категорично умението на Ина Трифонова да конструира свои оригинални тези, коментари и оценки. Съгласен съм, че модата е синтетично изкуство благодарение и на това, че синтезира в себе си и други изкуства и че е резултат на своеобразната интерактивност с останалите изкуства (чрез взаимно проникване, свободно преминаване, естетико-творческа конвергенция и пр.)

Третата глава на дисертацията представя показателите за откриване и определяне на архитектурната дреха, основаващи се на архитектурните средства и принципи, прилагани в модния дизайн. В нея прецизно и убедително се изясняват такива ключови компоненти на връзката мода – архитектура, определящи за т.нар. „архитектурна дреха“, като композицията в модния дизайн; факторите, влияещи на композиционното формоизграждане в модата и архитектурата; философията на формоизграждането в архитектурата и модата (в т.ч. естетика, послания и естетическо преживяване в архитектурата и модата, самостоятелност на формата в архитектурата и модата, език, знаци и символи в архитектурата и модата, баланс в архитектурата и модата и светлина и деформация в архитектурата и модата); архитектурата и модата, като системно-структурни обекти и йерархични структури в определен контекст; сравнителен анализ на архитектурни и модни обекти, въз основа на архитектурните принципи и постановки в проектирането (в т.ч. най-често използваните архитектурни принципи в модния дизайн, геометрични композиции за изграждане на обемно-пространствена структура и др., като например - използване на бионични форми чрез стилизация).

Последната, **четвърта, глава** е центрирана върху особено важен и актуален проблем, тъй като тя представлява анализ на **архитектурната мода като носител на новите технологии и иновации от бъдещето, в т.ч. и дигиталното проектиране, колаборация и интердисциплинарен подход в модния дизайн през XXI век.** Тук Ина Трифонова съвсем основателно е концентрирала своето внимание върху историческо развитие на дигиталните технологии в процеса на проектиране в дизайна, от една страна, и новите технологии, като изразно средство на концептуалната архитектурна мода, от друга страна. Личи доброто познаване на практиките на такива стойностни модни творци като Вивиън Уестууд, Аликсандър

Маккуин, Жан Пол Готие, Уакако Кишимото и др. Тя правилно и живописно отбелязва творчеството в дигиталното и дигиталното в творчеството: „Облекло и разкъсване, дезинтеграция и дори саморазрушаване може да се зададе чрез алгоритъм, да се превърне в търсен ефект. И в дизайна и в производството, десените могат да бъдат програмирани в определен ритъм или да имат толкова раздалечено повторение, че е трудно да бъде проследено. Доказателството на неочакваното, непредсказуемостта и незавършеността стават приветствен ефект в модерната дигитална ера.“ (стр.154).

Много добре са интерпретирани в контекста на тази глава практиките и техниките на такива водещи модни дизайнери като Исей Мияке, Мичико Кошино, Джуня Ватанабе, Пиа Мирволд и др. С удовлетворение трябва да отбележа факта, че Ина Трифонова и под мое влияние включи в дисертацията си фрагмент, свързан с творчеството на Пиа Мирволд, която познавам лично и с която съм правил телевизионно интервю през далечната 2001 година в Ню Йорк (интервюто е включено както в телевизионния ми сериал „Американска мода 2001“, излъчен по Нова ТВ, така и в една книга ми от поредицата „Световната мода“).

В заключението се прави кратко описание на стореното в дисертационния труд. Ина Трифонова заявява четири основни научни приноси, които признавам, като откроявам по-специално два от тях, а именно: много прецизно изяснената структура на процеса на концептуализиране на дрехата като художествен обект в указания период чрез обективен анализ на белезите на концептуалния художествен обект и модния обект на архитектурната мода, от една страна, и формулирането на принципи и белези за откриване на архитектурната дреха, базирани на средствата за композиция и композиционни похвати, взаимствани от архитектурата, от друга страна. Текстът съдържа и важни научно-приложни приноси, които коректно са посочени в дисертацията.

Ина Трифонова предлага за защита един много сериозен, професионален, амбициозен и ценен труд, който недвусмислено показва нейните анализаторски качества, високата ѝ терминологична и езикова култура, както и способността ѝ да открива нови логически връзки и закономерности в анализа на феномена „мода“ и „моден дизайн“ (в случая в контекста на архитектурните принципи в концептуалния моден дизайн). Тя успешно да се справя със сложните задачи и с труда си несъмнено обогатява теорията на модата в съдържателен и методологичен план. За защита е представен значим и актуален труд, който е плод на много съвместна работа, на използването на надеждна и представителна библиография. Доказателствената част е убедителна, стойностна и репрезентативна. Специално ще подчертая и ролята на интервюто с Емре Тамер – австрийско-турски авангарден дизайнер и художник.

Разбира се, като всяка друга дисертация, и тази не е лишена от недостатъци и несъвършенства. На много места изводите в края на главите звучат по-скоро като анотации и „отчети“ за това, какво е разгледано, а не като стегнати и кондензирани обобщения. Тази констатация е изцяло валидна и за заключението на дисертацията, в което авторката трябваше категорично и релефно да открие генералните изводи на цялостното си изследване. В отделни случаи има некоректно и/или различно изписване на имена на автори, творци и мислители, цитирани и интерпретирани в дисертацията. Такъв е случаят с името Сол Ле Уит, което се среща и като Сол Леуит, и като Сол ЛеУит. Добре е известно, че е принципен въпросът с уеднаквяването и симетризирането на имена и термини в научната лексика. Разбира се, тези пропуски са от второстепенен характер и не омаловажават общото отлично впечатление от този дисертационен труд.

Ще задам два въпроса на докторантката:

- 1. Кои са най-съществените дисонанси (различия) в модата и архитектурата в контекста на темата на дисертацията?**

- 2. Може ли авторката да даде примери с творчеството на български модни дизайнери за колаборация или просто – влияние, на архитектурата върху тяхната мода?**

Въз основа на всичко това моля уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на **Ина Йорданова Трифонова** за нейната дисертация на тема **„Архитектурни принципи в концептуалния моден дизайн и дрехата като художествен обект от края на XX и началото на XXI век“**

19 април 2017 г.

Проф. д-р Любомир Стойков